



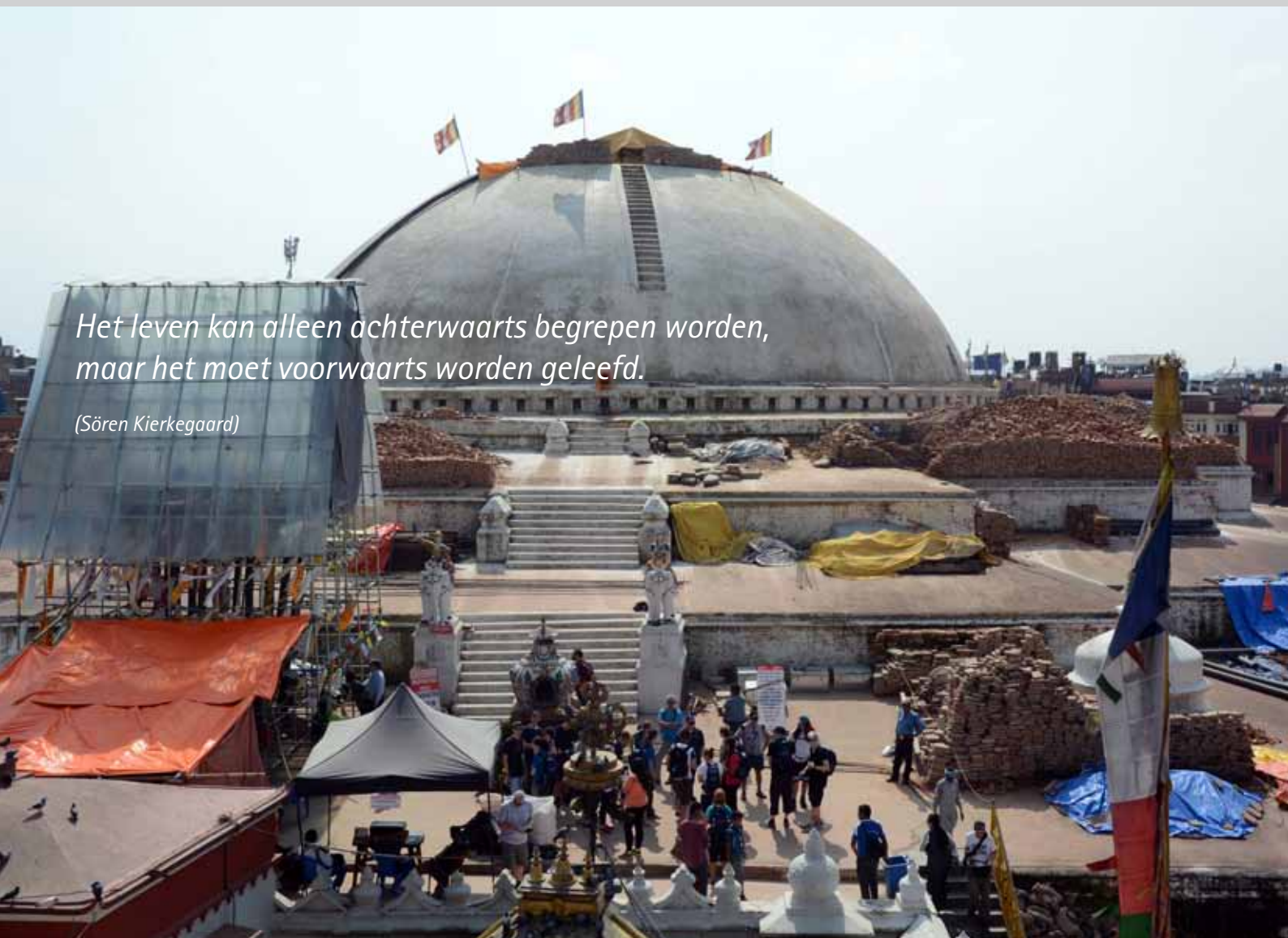
# BIKAS

FOCUS OP NEPAL

Tijdschrift voor ontwikkelingssamenwerking in Nepal  
 Driemaandelijks tijdschrift van BIKAS Association v.z.w.  
 Vol.26, n°4 – oktober / november / december 2015  
 Afgiftekantoor 2600 Berchem 1-2 Afd. – Erkenning : P206908

*Het leven kan alleen achterwaarts begrepen worden,  
 maar het moet voorwaarts worden geleefd.*

*(Sören Kierkegaard)*



## HET LEVEN NA DE AARDBEVING

Meer dan zes maanden nadat de aardbeving 8000 doden en 22000 gewonden eiste, wordt Nepal nu volop geconfronteerd met de uitdagingen van de wederopbouw terwijl het land zich ook voorbereidt op de winter.

De meerderheid van de getroffen Nepalezen heeft de draad van het gewone leven nog niet kunnen oppikken. De meesten hebben hun woningen nog niet kunnen heropbouwen en leven nog steeds onder dekzeilen of primitieve schuilhutten. De sanitaire

voorzieningen zijn onder die omstandigheden dan ook in bedenkelijke toestand.

De schade die de aardbeving heeft aangericht is enorm. De logistieke uitdagingen in het bergachtige land bemoeilijken de humanitaire acties. Ook de gespannen economische en politieke toestanden zijn een obstakel bij de hervatting van de activiteiten. Dan komt er nu nog een acuut brandstoftekort bij dat vrijwel alle verplaatsingen verhindert, dus ook de hulpverlening.

# ONZE PROJECTEN

## DE BRICK CHILDREN SCHOOL

Door de erbarmelijke toestand waarin vele Nepalezen leven, zijn ze erg kwetsbaar voor allerlei ziekten en infecties. Zo worden huidziektes en spijsverteringsproblemen hoofdzakelijk veroorzaakt door gebrek aan hygiëne en door de slechte kwaliteit van het water. De komst van de winter zal ook de luchtwegeninfecties doen pieken. Flexibel als ze zijn, werken de Nepalezen ijverig en gedreven voort aan de heropbouw van hun eigen leven, ook al laat de overheid het afweten wat de huisvesting van daklozen aangaat. Veel mensen beginnen op de toppen van hun tenen te lopen maar toch blijft de glimlach op hun gezicht ondanks de vele inspanningen.

In dit tijdschrift kan u meer lezen over de actuele toestand in Nepal maar ook over de stand van zaken van de getroffen Bikas-projecten en de acties die onze sponsors en sympathisanten ondernemen ten voordele van de getroffen bevolking.

Bikas heeft uw steun nog steeds broodnodig om in Nepal de grootste nood te helpen lenigen. U vindt vast en zeker wel een project dat uw sympathie meedraagt. In naam van de getroffen Nepalese bevolking zeggen we dan ook iedereen die een bijdrage heeft geleverd 'dhanyabad', bedankt!



# ONZE PROJECTEN



De Tamang gezinnen die werken in de steenbakkerijen zijn na de aardbeving massaal teruggekeerd naar de Kathmandu vallei. Vele van hun dorpen waren verwoest en ook waren de mensen er bang voor grote aardverschuivingen. Het schoolgebouw van de Brick Children werd na de ramp bijna twee maanden lang gebruikt als noodopvang voor de getroffen gezinnen uit de dorpen Siddhipur, Imadol, Sanagoan en Tikathali. Daarna werden de Brick Children er opnieuw opgevangen zowel overdag als 's nachts.

Zaterdagavond 25 april werd er via Bikas al 10 000 euro overgeschreven aan Kopila Nepa om de eerste hulp te kunnen organiseren. In totaal kon BBCSF beschikken over 30 000 euro dank zij de solidariteit van onze sympathisanten.

Het Kopila Nepa team verricht ook nu nog fantastisch werk en is de school uitgegroeid tot een centrum waar de bevolking rechtstreeks hulp krijgt.

Ondertussen is er ook gestart met heraanleg en verbouwingen. Ook nu wordt samengewerkt met Ltd. Prefab Himalayan en met onze contactpersoon Nilmani. Anita en Bimal volgen de werkzaamheden op voor Kopila Nepa.

## Wat wordt er gebouwd?

Het volledige pad rond de school wordt heraangelegd. Het was verzakt en in een zeer slechte toestand. Het nieuwe pad zal de stabiliteit rond de school nog verhogen, zeker tijdens het regen seizoen en ook bij een mogelijke volgende aardbeving.

Er wordt een nieuw sanitair blok gebouwd met twee extra toiletten en een douche cel. Er komt een nieuwe septische put bij en de oude put, die was gekanteld tijdens de aardbeving, wordt hersteld. Er komt een derde watertank van duizend liter bij op een metalen constructie op het dak. De bouw van een lerarenlokaal en een vierde klaslokaal, voorzien van een elektrische installatie, brengt de totale kostprijs van dit alles op 16 800 euro, inclusief taksen.



De BBCSF beschikt dus nog over een reserve. Als vaste kosten zijn er de huur van de gronden, de inrichting van de nieuwe lokalen, enz.

## RECENT NIEUWS VANUIT HET BRICK CHILDREN KAMP

De bouw van een extra klaslokaal, een leraarslokaal en een nieuw sanitair blok is volop aan de gang. De grondwerken en funderingen zijn uitgevoerd en ook de nieuwe plaveien rond de school werden aangebracht. Eens alle grondwerkzaamheden zijn uitgehard, kan de constructie van de skeletbouw beginnen en kan de aannemer de muren plaatsen. Ook deze constructie is volledig aardbevingsbestendig.

De BBCSF-BIKAS werkt terug samen met het plaatselijke constructiebedrijf Himalayan Prefab Ltd uit Kathmandu. Na de aardbeving,

# ONZE PROJECTEN

waarbij de school geen enkele schade opliep, werd nogmaals bewezen hoe belangrijk het is om bewust te kiezen voor duurzaamheid.

BBCFS werkt zowel voor de constructie als voor het financieel afhandelen nauw samen met de heer Nilmani Sapkota van Himalayan Prefab Ltd. Ter plaatse volgen BBCFS vertrouwenspersonen Bimal Lal Shrestha en Anita Shrestha, hoofd van de Brick Children School, de werkzaamheden nauw gezet op. Het Kopila Nepa team bespreekt samen met de Foundation de plannen en stuurt regelmatig bij daar waar nodig.

De samenwerking tussen Noord en Zuid verloopt optimaal en daarbij mogen we ook onze vele donoren niet vergeten. De uitbreiding van de school zal een positieve invloed hebben bij de plaatselijke gemeenschap en is meer dan nodig aangezien het aantal Brick Children die naar school gaan opnieuw is toegenomen.

Ook de nevenactiviteiten van het Kopila Nepa team werden verder gezet ondanks de moeilijke situatie na de aardbeving. De plaatselijke gemeenschap van vrouwen uit de omliggende dorpen Siddhipur, Imadol en Sanagoan werd door het team van de Brick Children School, ondersteund door de Rotary Club van Patan, aangeleerd hoe ze vloeibare zeep kunnen maken. De normale naaiklassen werden uitgebreid met een supplementaire opleiding in een hogere graad gedurende een maand. Twintig vrouwen volgden de extra cursus. Er werd in de Brick Children School ook een infodag gehouden over het probleem van hersenschade bij borelingen, net voor of net na de geboorte. Er werd uitgelegd hoe men dit kan voorkomen en hoe jonge moeders verder moeten met een kindje dat toch zuurstoftekort heeft geleden bij de geboorte en daardoor hersenschade heeft opgelopen. Ook dit project werd ondersteund door Rotary Patan.

Momenteel kampt Nepal met een mank lopende voedsel- en brandstofbevoorrading (zie artikel elders in dit tijdschrift). Ook de werken om en rond de Brick Children School worden hierdoor fel gehinderd.

De Belgian Brick Children School Foundation wil langs deze weg haar sympathisanten nogmaals van harte bedanken. U kan uw steun nog steeds betuigen via het rekeningnummer van Bikas BE32 2200 7878 0002 met de vermelding 'Brick Children School' of 'BBCFS'. Vanaf 40 euro ontvangt u een fiscaal attest.

In het volgende tijdschrift lichten we het ambitieus vijfjarenplan van de ngo Kopila Nepa voor de Brick Children School toe.



## HAKU

### TWEEDE BEZOEK AAN HAKU EN NESSING: RESILIENT HOMES VOOR 23 FAMILIES IN THULO HAKU EN 66 IN HAKU NESSING

Betty Moureaux, die reeds kort na de aardbeving een bezoek bracht aan Thulo Haku (groot Haku), is vier maanden later teruggekeerd, dit samen met Shilshila Acharya, een vertegenwoordiger van HCI, Himalayan Climate Initiative. HCI is onze lokale partner voor het bouwen van 'veerkrachtige' resilient houses. Betty en Shilshila waren vergezeld van Ngawa Tamang, een berggids die afkomstig is van Haku. We lezen mee uit het verslag van Betty en Shilshila.

#### De huidige situatie en hulpverlening

Thulo Haku is zo moeilijk te bereiken dat niemand van een NGO of van de overheid dit dorp heeft bezocht gedurende de voorbije zes maanden na de aardbeving, met uitzondering van enkele soldaten en het bezoek van Betty en haar man Armand in juni laatstleden. Zelfs de meeste Nepalezen hebben geen flauw besef van wat er in Haku gaande is, dit is een vergeten regio.

Het dorp Thulo Haku met zijn 250 huizen is totaal vernield en de inwoners leven nog steeds onder afdekzeilen. Als u er komt, lijkt het of de aardbeving nog maar een paar weken geleden heeft plaats gevonden. Met de naderende winter is er een dringende nood aan een betere behuizing om het koude seizoen te overbruggen.

De kleine landverschuiving die net schuin boven het dorp ligt, is na het regenseizoen niet vergroot en vormt dus geen bedreiging voor het dorp. Thulo Haku ligt veilig maar dit moet sowieso nog officieel bevestigd worden.

Verschillende inwoners zijn naar het nabijgelegen Dhunche getrokken, zeker zij die schoolgaande kinderen hebben. Maar ook zij wilden stilaan na de feesten (Dashain en Tihar) naar hun dorp terugkeren. De inwoners hadden gedacht om na de moesson te beginnen aan de heropbouw maar nu twijfelen en wachten ze af. Per huis hebben ze allemaal 15 000 NPR (een 130 euro) van de regering gekregen omdat hun huizen volledig vernield werden.

#### Het regeringsbeleid en wat met de permanente heropbouw?

De leiding van de nationale planningscommissie is recent gewijzigd en het nieuwe team is nog niet voltallig. De nationale autoriteit voor de heropbouw is wettelijk nog niet gevormd. En dat maakt dat er nog geen duidelijke richtlijnen zijn van de regering wat betreft de heropbouw in heel Nepal.

# ONZE PROJECTEN

Maar wat gaat er zoal de ronde? Elk gezin (zo'n 800 000 in heel Nepal!) zou 200 000 NPR krijgen (ongeveer 1800 euro) van de regering. De donorlanden dringen er op aan dat de uitbetaling snel gebeurt. De Nepalese regering aarzelt erg lang: ze wil dat de mensen dit geld investeren in een deftige permanente (herop)bouw die aardbevingsbestendig is.

Hier stelt zich een probleem : allen die nu aan een permanente heropbouw willen beginnen, lopen de kans om geen geld te krijgen van de overheid want heropbouw is dus nog niet toegestaan. Ook wordt er gezegd dat gekregen fondsen worden afgetrokken van het bedrag dat de overheid ter beschikking zal stellen. Logisch dat de mensen twijfelen om aan de heropbouw te beginnen want ze willen die 200 000 NPR niet mislopen. Ook wat scholenheropbouw betreft, zijn er nog steeds geen bouw instructies van de overheid. En zo staat heel de (permanente) heropbouw stil in Nepal.

## Tijdelijke onderkomens bouwen is toegelaten: de bouw van resiliënt homes

De regering laat het bouwen van tijdelijke onderkomens wel toe, zowel wat huizen als scholen betreft. Dit ondersteunen zal niet in mindering worden gebracht van de 200 000 NPR die de inwoners later zullen krijgen voor de definitieve heropbouw; zo belooft de regering.

Maar dit 'tijdelijke' kan al vlug twee tot vijf jaar duren. Een resiliënt home is zo een tijdelijk huis met toch wel een vrij langdurig karakter.

Hiermee rekening houdend is de bouw van de 'resiliënt homes' (veerkrachtige huizen) de beste optie om reeds voor de winter over een leefbare woning te beschikken. Het gaat om sterke stalen kaders die op zeer korte tijd gebouwd worden en waar rond de lokale inwoner met eigen materialen, afhankelijk van de regio, de muren opvult. Het stalen kader dat in Nepal zelf wordt gefabriceerd met staal komende uit India, maakt dat de woning aardbevingsbestendig is.

Een resiliënt home is geen weggegooid geld. Na twee tot vijf jaar in dit tijdelijk onderkomen gewoond te hebben, kan dit resiliënt home nog steeds verder gebruikt worden. Als men voor een permanent huis gaat, kan eventueel een deel van het kader nog gebruikt worden (duurzaam en sterk staal) voor het definitieve huis. Ook kan zo'n resiliënt home eventueel afgebroken worden en elders terug opgebouwd. Ook kan het als extensie aan het definitieve huis aangebouwd worden of voor andere doeleinden gebruikt worden zoals voor opslag van goederen (zoals granen) of als stalling voor dieren.

Er zijn ook voordelen aan naar controleerbaarheid. Het bouwen van resiliënt homes is volledig financieel traceerbaar en het is een zichtbaar project. De sponsors kunnen zo zien wat er met hun geld gebeurt.

## Bouwen in Haku en Nessing

Deze twee deeldorpen en in bijzonder Nessing, blijken veilig te zijn voor de heropbouw.



# ONZE PROJECTEN

In Thulo Haku zal eerst de bouw aangevat worden van 23 resiliënt homes. Het zijn deze huizen waar alles uitbrandde. Tijdens de aardbeving waren er immers mensen op houtvuur aan het koken en dit vuur is door de aardbeving overgeslagen op andere huizen en heeft 23 huizen volledig met de grond gelijk gemaakt. Deze mensen zijn het zwaarst getroffen. Iedereen van Haku was het erover eens dat deze mensen eerst moesten geholpen worden.

In Nessing wordt het concept resiliënt houses aangeboden aan 66 gezinnen. Nessing ligt op een klein plateau en is daarom vrij van nog mogelijke landverschuivingen. De inwoners kunnen een aanvraag indienen voor een resiliënt home en de oude materialen van hun ingestorte huizen gebruiken om de metalen kaders aan te kleden. De aanvragers zijn verplicht om binnen de twee maanden het metalen kader aan te kleden en het resiliënt home te bewonen, zo niet gaat het naar een ander gezin.

Als de fondsen het toelaten, zal het aanbod van een resiliënt home worden uitgebreid naar de andere inwoners van Thulo Haku, onder dezelfde 'bewoningsvoorwaarde'.

Door de hevige regen moesten Betty, Shilshila en Ngawa hun aansluitend gepland bezoek aan Nessing annuleren maar in de plaats daarvan hebben ze de mensen van Nessing in Dhunche ontvangen voor overleg.

Heel dit verhaal en dit projectvoorstel is gegroeid uit het drukke overleg tussen Betty en Shilshila enerzijds en de inwoners van Haku en Nessing anderzijds. Samen, met uw steun, maken we dat ze de winter mogen doorkomen in een leefbaardere omgeving.

De prijs van een resiliënt home, afhankelijk van de bereikbaarheid van de projectplaats, schommelt tussen de 800 en de 900 euro. Ook u kan een huis (mee) sponsoren!

## WAT BEOGEN DE INWONERS VAN HAKU ALS PERMANENTE BEWONING (OVER 2 TOT 5 JAAR?)

- 1 Stenen huizen?** Alle huizen zijn traditioneel van rotsstenen gebouwd. Maar dit materiaal willen ze niet meer gebruiken omdat ze 'denken' dat de stenen huizen niet aardbevingsbestendig zijn.
- 2. Houten huizen?** Als alternatief voor de stenen huizen, zien de inwoners dit als dé oplossing. Dit zou men uit de eigen bossen kunnen halen. Maar ze kunnen nooit genoeg hout uit de omliggende wouden halen om al de huizen terug op te bouwen. Het is ook een bedreiging van de stabiliteit van de grond en op langere termijn niet goed voor henzelf en hun dorp.
- 3 Betonnen geraamtes?** Sommige organisaties promoten het betonnen-pilaren-systeem als een aardbevingsbestendig systeem. De inwoners denken echter dat dit te duur is voor hen om de materialen te kopen en deze te transporteren naar hun dorp. Bovendien geven ze toe dat ze niet over de nodige vaardigheden beschikken om deze betonstructuren op te bouwen. Zij zouden dan externe technische hulp nodig hebben, wat veel kost. Zij geven ook aan dat beton mogelijks te koud zou zijn voor deze huizen die zich in een bergdorp bevinden.
- 4. Metalen constructies?** In plaats van stenen of hout zouden er dan metalen gebruikt worden. Maar als problemen ziet men het transport en de moeilijkheden om dit ter plaatse te verwerken. Ze zien wel dat de stalen kaders, zoals bij de resiliënt homes, gemakkelijk op te stellen zijn. De school die in Haku is gebouwd door vier resiliënt homes aan elkaar te bouwen, lijkt hen als tijdelijk verblijf een interessant alternatief. De inwoners hebben interesse om voor elk huisgezin zo een constructie te verwerven.

In alle gevallen wensen ze hun bestaande materialen, die na de aardbeving nog aanwezig waren (zoals vensters, deuren...) zoveel mogelijk te gebruiken bij de heropbouw.

Wij willen dit verder mee uitzoeken en kijken wat op langere termijn het best geschikt zal zijn om permanente huizen te bouwen, maar nu concentreren we ons op de resiliënt homes, de tijdelijke huizen.





## PARAMENDO ECO FARMING

Langtang is zwaar getroffen door de aardbeving en de vele naschokken. Ook de boerderij PARAMENDO ECO FARMING van Angnima Tamang is zwaar getroffen. Zijn woning is ingestort en daardoor onbewoonbaar geworden. Heel Barkhu is vernield, maar ze hebben nog één zekerheid namelijk hun vruchtbaar land dat borg staat voor de toekomstige oogsten, bron van leven.

De ramp heeft echter de gedrevenheid van Angnima niet kunnen fnuiken. De man zit boordevol ideeën voor zijn eco-boerderij en collega-farmers van het dorp. Van zodra Paramendo terug actief is, zal Angnima een helper in dienst nemen die hem kan bijstaan bij het bewerken van het land en bij de oogst.

Hij wil zich gaan toespitsen op ondermeer seizoensfruit. Hij wil hierbij ook de buren-landbouwers betrekken door hen landbouw-technieken aan te leren en hen in te leiden in de wereld van bio-pesticiden, kwaliteitszaad en organische compost. Zijn helper wil hij ook uitsuren om zijn buren bij te staan bij de oogst en het verhandelen van hun producten. Dat samenwerkingsverband ziet hij als het begin van een co-operatieve landbouwonderneming in Barkhu.

Bikas zal het nodige doen om ook Angnima een duwtje in de rug te geven bij het herstel en heropstarten van de modelboerderij-imkerij die Paramendo heet.

Van half oktober tot begin november was Angnima op uitnodiging te gast in Korea waar hij vele farmers ontmoette en technieken met hen kon uitwisselen. Meer hierover in ons volgende tijdschrift.



## LULANG

Lulang is een dorp in het Myagdi district in het westen van Nepal. Door de veelvuldige aardverschuivingen dreigde de dorpsschool weg te zakken. In het begin van dit jaar startten de dorpelingen met de verharding en de versteviging van het schoolplein. De aardbeving van april maakte dat de werken een kleine maand vertraging opliepen. Door de hevige regenval bij het begin van de moesson gebeurde het lang gevreesde: een aardverschuiving nam een deel van de speelplaats mee en er werd een lager gelegen woning verwoest. Al bij al viel de schade nog mee want de school bleef gespaard. De reeds begonnen ondersteuningswerken werden door het voorval wel des te urgenter, om erger te voorkomen. De ondersteuning gebeurt door het ter plekke vlechten van grote, gegalvaniseerde stalen draadkorven en die te vullen met stenen. Een deel van de berghelling wordt afgegraven en vervangen door deze korven.

Alles gebeurt manueel! Alleen al voor het vullen van de korven moet meer dan 630 m<sup>3</sup> steen aangeslept worden. In een rapport van juli meldde het plaatselijke dorpscomité dat er toen reeds 52 korven van de 350 gevuld en geplaatst waren. Ook tijdens de moesson, zodra het enigszins mogelijk was, heeft het comité de werken laten doorgaan.

Volgens een recent rapport is de ondersteuning inmiddels voor meer dan de helft uitgevoerd. Ook de tweede schijf van het door Bikas voorziene budget hebben ze goed ontvangen.



# ONZE PROJECTEN

## NOODHULP JO LOGGHE

In augustus schreef de familie Logghe aan Bikas het volgende:

De aardebevingen van april en mei liggen al een tijdje achter ons. De Nepalese bevolking is hard aan het werk om de desastreuze gevolgen hiervan te boven te komen. En samen hebben wij ons (soms letterlijk) steentje daartoe kunnen bijdragen. Waarvoor nogmaals DANK.

Met een eerste noodhulp werden etenswaren, drinkbaar water, zeilen, enz. geleverd en werd medische verzorging in tal van dorpen voorzien.

Nu werken we aan een betere toekomst en een veiliger (t)huis voor de dorpsbewoners door het bouwen van aardschokbestendige stalen skeletwoningen. Het stalen skelet kan door dragers ter plaatse gebracht worden. Onder leiding van enkele vakmensen bouwt men zo een resiliënt home in enkele dagen.

De wanden kunnen met planken, met gevlochten bamboe en klei, of zelfs met stenen opgevuld worden. Dit wordt door de bewoners zelf gerealiseerd. Elke woning telt twee kamers, een veranda en – waar mogelijk – een toilet.

Zo werden reeds 121 huizen in tien dorpen geplaatst en worden er eerstdaags nog 75 gebouwd in het Sindhupalchowk district.

### RECENT NIEUWS

Op 12 november, net voor het ter perse gaan van dit schrijven, ontvingen we volgend bericht van de familie Logghe:

Zes maanden na de grote aardbevingen in Nepal hebben wij, het 'Jo Logghe NOODFONDS', dank zij uw steun, snel de meest dringende en noodzakelijk hulp kunnen opstarten.



Na deze eerste spoedhulp in verschillende dorpen zijn we nu overgeschakeld naar een meer toekomstgericht project. Met meer dan 500 000 vernielde woningen lag het voor de hand dat er in het land nog heel wat te doen was.

Een Nepalese ingenieur ontwierp een stalen skeletwoning die aardschokbestendig zou zijn. De tweede grote aardbeving bevestigde de degelijkheid van het ontwerp. In samenwerking met HCI, een Nepalese NGO, werden al in een vijftal dorpen 127 woningen gebouwd. Met optie voor in de nabije toekomst nog minstens 25 meer. Die dorpen zijn: Makawanpur, Ramachhap, Dhading, Sindhuli, Chautara en Rasuwa.

Door gebrek aan brandstof hebben bepaalde projecten een zekere achterstand opgelopen. We hopen dat eerdaags alles weer vlotjes verloopt.

De kostprijs per woning komt op 900 euro en daarin is inbegrepen:

- materiaal en fabricatie + gereedschapskist voor het maken van het skelet
- het vervoer van het materiaal naar de dorpen
- vervoer, maaltijden en onderkomen voor de vrijwilligers
- arbeidsloon (voor andere hulp dan vrijwilliger)
- administratieve en andere kosten

Het Jo Logghe Noodfonds dankt zijn sponsors en sympathisanten van harte en hoopt op hun verdere steun. We blijven ons verder inzetten voor de Nepalese bevolking en we bieden ook iedereen de garantie dat uw giften optimaal besteed worden aan de vooropgestelde doelstellingen.



## LANGTANG

Tijdens de aardbevingen van april en mei werd de Langtang vallei zwaar getroffen. Aardverschuivingen achteraf maakten de situatie nog erger dan het al kon zijn.

Voor de petekinderen van Bikas medewerkster Nicole Brenu en haar achterban sloeg het noodlot ongenadig toe. Negen families (broer, zuster, neven en oom) van Chhime en Sangmo Tamang lieten het leven onder de modder en het puin.

Het HCC team – Himalayan Community Committee – heeft van Bikas een eerste schijf van 5 000 euro ontvangen voor de heropbouw van Langtang. Het geld zal gebruikt worden om dakbedekkingen aan te schaffen voor de woningen. Voor muren, deuren en vensters zouden ze zelf – via andere kanalen – zorgen.



# ONZE PROJECTEN

## SAILASADAK

Khaharekhola, een dorp in het Kavre district, likt zijn wonden na de aardbeving. De dorpingen wonen in tijdelijke onderkomens want al hun huizen, gemaakt van klei en stenen, zijn onbewoonbaar en moeten worden afgebroken. Ook de school, naast de Sailasadak de trots van het dorp, is omwille van de vele scheuren en barsten niet langer geschikt om leerlingen toe te laten. Momenteel doet een kleiner gebouw dienst als noodschooltje, ingericht met financiële steun van de overheid. Slachtoffers heeft de aardbeving niet gemaakt, ook niet onder de dieren, een geluk bij een ramp! Ook de Sailasadak, de verbindingsweg tussen Khaharekhola en Kolati, ontsnapte niet aan het natuurgeweld. Twee zware landverschuivingen en enkele kleinere blokkades met puin en steen zorgden er voor dat er geen doorkomen meer mogelijk was voor gemotoriseerd verkeer. Onmiddellijk na de ramp sloegen de dorpsbewoners reeds de handen in elkaar om de meest zware hindernissen uit de weg te ruimen. De Sailasadak moest immers open zijn voor het vervoer van gewonden en voor hulpverlening.

Op 25 september kwam de dorpsraad bijeen om te bespreken waarvoor de hulp van Bikas zou worden ingeroepen. Er werd geopteerd voor het herstel van de Sailasadak. 's Anderendaags inspecteerden de dorpingen de weg en duiden de stukken aan die het dringendst aan renovatie toe waren. Daar waar de weg het ruwst en onregelmatig was, zou men de stukken terug gaan plaveien met stenen om zo de weg op een breedte van 3,5 meter terug stabiel te maken. Deze manier van werken wordt 'stone-soling' genoemd. Alles zou handmatig moeten gebeuren, zonder hulp van machines.

De werken vatten aan op 6 oktober en werden beëindigd op 19 oktober. In totaal werkten 43 mensen aan het herstel van 400 meter weg, 32 dorpingen van Khaharekhola en 11 van Kolati. Door het herstellen van deze sterk beschadigde stukken weg zal de Sailasadak het hele jaar door terug toegankelijk zijn voor gemotoriseerd verkeer zoals terreinwagens en mini-bussen en -trucks, ook tijdens de moesson. De kosten bedragen ongeveer 2 500 euro.

De weg was tijdig hersteld, voor de aanvang van het Dashain festival en Tihar. Zo was het mogelijk om probleemloos familie op te zoeken en de feestelijkheden bij te wonen. De dorpingen van Khaharekhola en Kolati zijn enorm fier op hun weg en de volgepakte busjes op de weg waren dan ook een bekroning op hun twee weken durend hard labeur.

De werken aan de weg zullen worden verder gezet in januari en zullen nog zo wat tien dagen duren.

De mensen van Khaharekhola en van Kolati danken Bikas en sympathisanten voor hun steun. Dhanyabad!!!

*(wordt vervolgd)*

U kan uw bijdrage storten op de rekening van Bikas BE32 2200 7878 0002 met de vermelding van het project dat u wenst te steunen. Giften vanaf 40 euro zijn fiscaal aftrekbaar.

# DHANYABAD

## BEDANKT

Dank aan alle sympathisanten die hebben bijgedragen aan de heropbouw van Nepal. Hieronder nog een lijstje (van 15 augustus tot en met 31 oktober) van noemenswaardige schenkingen van organisaties, bedrijven en overheidsinstellingen. Privé-personen zijn niet vermeld.

- 1 430 euro geschonken door leden van de Kring Lotringen (Brussel) ter gelegenheid van de lezing van Herman Van Rompuy
- 1 400 euro subsidie van de gemeente Lille
- 530,67 euro van Concertgebouw Brugge vzw voor de heropbouw van Haku
- 1 500 euro van Euroclear Bank (Brussel); dit bedrijf verdubbelt de giften van zijn medewerkers aan ngo's en aanverwanten
- 1 000 euro van FV Den Gladdigen Durpel in Bassevelde
- 3 000 euro van Siemens NV
- 844,58 euro van GROS Wijnegem
- 343,20 euro van Emmaüs vzw met de mededeling Trace 7 Bethanie

En last but not least een storting van 4 000 euro in naam van de nabestaanden van François Urbany, in Langtang vermist tijdens de aardbeving van 25 april. De gift gaat naar de groep 'Construis-moi un village'.



Bikas bedankt CD&V Malle

## DE LILLENAAR EN ZIJN SPEELGOED

Een fototentoonstelling van inwoners van het Kempense Lille en hun favoriete speelgoed. Deze was te bezichtigen, samen met speelgoed uit het Speelgoedmuseum van Mechelen, tijdens de Nacht van het Erfgoed op vrijdag 23 oktober. Voor elke foto gaf de gemeente Lille 10 euro aan Bikas voor de wederopbouw van Nepal. Bikas bestuurslid Jill Vervoort kreeg een cheque van 800 euro overhandigd. Dhanyabad, bedankt Lille!



## PANNENKOEKENSLAG VOOR NEPAL

Het liep al tegen vijf uur in de namiddag toen ik op veertien juni jl. op de heide van Poederlee aankwam. En nog stonden er rijen auto's en nog meer groepjes bij elkaar gestalde fietsen. De gezellige drukte overrompelde mij. Voor de hele lengte van het jeugdhuis was een terras met tafels opgesteld in allerlei formaties, parasols inclusief. Die waren geen overbodige luxe op de eerste dag dat de zon zich van haar beste kant liet zien. Ook langs het gebouw was er flink wat te doen. Aan de ene kant, heerlijk in de schaduw, stonden vooral grote tafels. Daar leek de sfeer het meest op die van een familiefeest. Drie generaties genoten er na van hun laatste pannenkoek. Of wachten ze even af voor ze er nog een zouden halen?

Na een snelle blik over alle smullers bleek er geen enkele tafel meer vrij. Ik trok mijn stoute schoenen aan en vroeg of ik mocht aanschuiven. Alsof ik al jaren tot de familie behoorde, schoof een oudere dame een stoel achteruit en wenkte mij. Schuin voor mij wiegde opa een baby'tje van enkele maanden. Een vertederend beeld waar de hele tafel met een glimlach naar zat te kijken. Een dankbaar gespreksonderwerp ook, naast de gewone vragen: 'Kom je van ver?', 'Ken je BIKAS al lang?', 'Hoe wist je van deze pannenkoekenslag?'

Aan de andere kant van het clubhuis bakten dames zonder ophouden op een plaat die ruim een anderhalve meter lang was. En toch konden ze niet volgen en stonden de pannenkoekliefhebbers in lange rijen hun beurt af te wachten. Heel geduldig schoven ze aan met in hun handen een proper bord of eentje met bruine suikerkrumels, een veeg Luikse perenstroop, een streepje honing... Vanaf de tafel zoetigheden (in vele smaken en tinten) vormden ze een kronkelende rij. Ergens midden in de ruimte splitste die, liep in een brede bocht naar de twee uitgangen en slingerde door tot ver buiten het gebouw.

Naargelang de lengte van de mensenslierten, schepte een vriendelijke dame een of twee pannenkoeken op je bord. Al was de stapel toen zij de zaal binnenbeende ruim vijftien centimeter hoog, hij leek zienderogen weg te smelten, samen met de rij wachtenden.

Ondanks het vele volk en de vele overvrijwilligers die tussen de vele tafeltjes wriemelden, verliep alles in een ontspannen zondagnamiddagstemming.

Wat mij vooral opviel?

De tomeloze inzet van de medewerkers. Op hun gezichten straalde een glimlach en hun handen staken immer afgeladen vol. Ze hielpen met een warm hart voor Nepal.

Voor drank betaalde je een erg democratische prijs, maar de pannenkoeken waren gratis. Hoe gul, hoe gastvrij! Terwijl geld inzamelen voor de grote nood na de aardbevingen in het Himalayaland de bedoeling was.

Je schoof aan, zo dikwijls je wilde. Nee, de pannenkoeken waren en werden niet geteld! En het waren niet alleen de kinderen die rondjes liepen van de familietafel het ene deurgat binnen, het andere buiten. Die goudgele lapjes geurden ook zo heerlijk. Daar viel gewoon niet aan te weerstaan!

Op een tafel binnen in het gebouw lagen fotoboeken van vorige reizen naar afgewerkte en lopende BIKAS-projecten in Nepal, een grote kaart waarop de getroffen gebieden aangeduid waren en stond er een kartonnen huis.

Een huis voor Nepal was de slogan van de pannenkoekenactie. In het dak kon je een bijdrage steken voor de verdere wederopbouw. 's Avonds bleek het huis afgeladen vol. Het bedrag overtrof de stoutste verwachtingen.

Met dank aan de vele zoetebekken van 's middags tot een flink stuk in de avond. En met een hartelijk applaus voor de puik organisatie en haar enthousiaste en trouwe medewerkers. Die sterke ploeg blijkt een hechte vriendenkring, altijd paraat voor het goede doel.

Ja, dat Poeielse pannenkoekenfeest mocht er zijn. Een feest van solidariteit, een feest om erbij te mogen zijn.

Hilde Devos

(Nvdr.: Hilde Devos is de schrijfster van de haiku-bundel 'tussen zwart en wit')



# DHANYABAD

## PROJECTGROEP CHAURIKARKA STEUNT DE BOUW VAN RESILIENT HOMES IN HAKU

De projectgroep rond Gerrit De Witte en Myriam De Baere en hun vrienden uit De Klinge verzamelde na de aardbeving heel wat fondsen ten voordele van de aardbevingsslachtoffers in Nepal. Zij organiseerden o.a. een quiz. Toen zij meer vernamen over de noden in Haku besloten zij hun fondsen te richten op de heropbouw van Haku. In Haku zullen zij die gezinnen steunen die kiezen voor het concept 'resilient homes', de metalen kaders waarbij de bewoner zelf zorgt voor de afwerking. In Haku is de school al herbouwd door vier 'resilient houses' naast elkaar te bouwen. 5 510 euro wordt nu al gestort door de projectgroep Chaurikarka voor Haku, het meterschapsproject van Betty Moureaux.



## HBOV, EEN HART VOOR NEPAL!

Na de zware aardbeving die Nepal trof, zette de Hogere Beroepsopleiding voor Verpleegkunde (Brugge, Sint-Michiels en Oostende) een actie op touw in samenwerking met de Nepalese gemeenschap van Brugge.

Ze kozen voor Bikas omdat ze er zeker van zijn dat de opgebrachte gelden honderd procent terecht komen en nuttig besteed worden in zinvolle projecten voor de hele Nepalese bevolking.

Ze bakten hartwafeltjes en momo's en haalden daarmee het mooie bedrag van 6 000 euro op. Na overleg met Bikas steunen ze hier graag het project van Bikas in Haku mee. Samen met de opbrengst van andere acties helpen ze hier mee aan de heropbouw van dit grotendeels verwoeste dorp. Via deze weg nogmaals dank aan de vele helpende handen die deze actie mogelijk maakte!

*Namens Kris Logghe*



## SINT-JOZEFINSTITUUT KONTICH STEUNT HEROPBOUW

Het Sint-Jozefinstituut in Kontich is een dynamische en sociale school met 1350 leerlingen. Zij steunden vroeger reeds het boren van twee van de zes waterputten in New Padampur, een gemeenschap van 6 000 inwoners in het Chitwan district.

In het verlengde van hun opvoedingsproject van Vorseleer plant de school dit schooljaar een viertal activiteiten ten voordele van de aardbevingsslachtoffers in Nepal. Zij willen een bijdrage leveren voor de aankoop van een aantal aardbevingsbestendige huizen voor het project Haku.

Wat zijn de plannen? Er komt een Run for Nepal in de maand mei: een sponsorloop waarbij de hele school en de ouders rondjes lopen ten voordele van het project. Ook plant men een rommelmarkt ten voordele van Nepal. De 2e graad Ondernemen wil dit uitwerken. Tijdens het oudercontact bij het kerstrapport en het eindejaarsrapport wordt er een solidariteitstent opgesteld waar chocomelk en ander lekkers wordt aangeboden aan de ouders, die hier een vrije bijdrage ten voordele van het project kunnen geven. Tenslotte komt er een veiling waarbij collega's hun diensten (van culinair komen koken tot babysitten) laten veilen ten voordele van de 'resilient houses'. Betty Mourreaux zal op de school komen getuigen over haar werking in Haku. We kijken uit naar het vervolgverhaal!

## 50.000 M<sup>2</sup> TENTZEIL VOOR NEPAL

In het vorige nummer las u over de schenking onder de leiding van de firma Si-oen van 50.000 m<sup>2</sup> kwalitatieve dekzeilen.



De container is begin september in Calcutta toekomen. Maar sindsdien zijn er wegblokkades op de weg die uit India komt. (zie elders in dit blad). De Zuid-Nepalese bevolking verzet zich tegen de nieuwe grondwet. Gevolg is dat ook India, om verdere chaos te vermijden, alle wegtransport naar Nepal blokkeert. We hopen dat deze situatie zich heel snel opheldert. Daardoor kan deze noodhulp maar ook vele andere levensnoodzakelijke materialen Nepal niet bereiken (31 oktober 2015).

# NEPAL HEEFT NIEUWE GRONDWET



## EINDELIJK EEN NIEUWE GRONDWET

Op 20 september aanvaardde Nepal zijn eerste volledige democratische grondwet. Een historische stap voor het land dat geteisterd wordt door burgeroorlogen en aardbevingen.

De toenmalige president Ram Baran Yadav zei toen hierover: "Ons land is multi-etnisch, multireligieus en multicultureel. Dit nieuwe document zal de rechten van alle Nepalese broeders en zusters beschermen."

Er waren talloze protestbetogingen om Nepal uit te roepen tot een hindoeïstische staat – 81 procent van de Nepalezen beschouwt zich als hindoe. Maar toch definieert de nieuwe grondwet Nepal als een seculier land, met andere woorden scheiding tussen godsdienst en staat. Bij die protesten vielen zeker veertig doden. Bekeran blijft illegaal. Er werd namelijk gevreesd dat veel Nepalezen uit lage kasten en andere gemarginaliseerde bevolkingsgroepen zich tot het christendom zouden bekeren. Dit verbod wendt deze vrees nu af. De nieuwe grondwet is ook de eerste in Azië die specifiek de rechten van lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender gemeenschappen beschermt.

Nepal werd eeuwenlang geregeerd door koningen tot de monarchie na een burgeroorlog in 2008 werd afgeschaft. Sindsdien was het land officieel een hindoestaat maar met de nieuwe grondwet is hier nu een einde aan gekomen. We spreken nu over de Federale Democratische Republiek Nepal. Aan de nieuwe grondwet werd zeven jaar gewerkt!

## GEWELDDADIG PROTEST TEGEN DE NIEUWE GRONDWET

Het al dan niet aanvaarden van de nieuwe grondwet gebeurde niet zonder slag of stoot. Van zodra details bekend geraakten, barstte vooral in het zuiden van het land hevige protest uit. Het kostte het leven aan vele tientallen mensen waaronder ook kinderen en politieagenten. Gemarginaliseerde etnische groepen, in het bijzonder de minderheden Madhesi en Tharu, vrezen dat ze na de nieuwe opdeling van het land in zeven provincies democratisch ondervetegenwoordigd zullen zijn, zowel in de federale als in de provinciale politiek.



## GEFONT BLIJ MET NIEUWE GRONDWET

De Nepalese vakcentrale GEFONT viert feest. De bond stak samen met maatschappelijke organisaties heel wat energie in het schrijven van die nieuwe grondwet.

GEFONT voorzitter Bishnu Rimal hoopt dat met de nieuwe grondwet de politieke overgangsfase beëindigd wordt. Hij bedoelt hiermee de groei van Nepal naar democratie, die begon in 2006 met de afschaffing van de monarchie.

De vakbond die zo wat vierhonderdduizend leden telt, stuurde zijn afgevaardigden naar de verste uithoeken van Nepal om ook in kleine dorpen gesprekken te houden over de inhoud van de grondwet. Daarom beschouwt GEFONT de nieuwe grondwet als eigendom van het gehele volk vanwege de inbreng van het schrijvende comité. Vrouwen, dalits, inheemse bevolking, Madhesi, Tharu, moslims, achtergestelde klassen, kortom alle religieuze en culturele groepen waren vertegenwoordigd om mee te schrijven. De grondwet is gebaseerd op de principes van de democratie, het federalisme en het meerpartijstelsel, aldus de vakcentrale. Nog niet alle agendapunten van GEFONT zitten reeds in de nieuwe grondwet, maar de wet vormt, volgens de vakcentrale, de basis om verder te bouwen.

## NEPALESE NIEUWE GRONDWET SCHRIJFT GESCHIEDENIS

**BETREFT HOLIBI'S, TRANSGENDERS EN INTERSEKSUELEN.**

Na jarenlange debatten zijn seksuele geaardheid en gender identiteit in verschillende grondwettelijke artikels beschreven. Drie onderstaande artikels maken van Nepal, na Zuid-Afrika en Fiji, het derde land in de wereld met grondwettelijke rechten voor mensen met andere geaardheid. Mogelijk komen er nog andere artikels bij betreffende legale partnerschappen voor homo's en lesbiennes of de mogelijkheid om te trouwen.

Artikel 18 van de nieuwe grondwet bepaalt dat niemand mag discrimineren op basis van: afkomst, religie, ras, kaste, stam, gender, seksuele geaardheid, ideologische overtuiging of een andere status, senioren, jongeren, gehandicapten, zwangere personen, vrouwen, armen, inheemse volkeren, gemarginaliseerden, boeren, invaliden en nog andere groepen.

Artikel 12 stelt dat mensen het recht hebben om hun identiteitskaart aan te passen aan hun gender. Dit is belangrijk voor alle transgenders, interseksuelen en alles wat daar nog tussen valt.

Artikel 42 verwijst dan naar de gender en seksuele geaardheid van groepen die het recht hebben deel te nemen aan onder andere openbare diensten.

# FOTOBOEK NEPAL

De West-Vlaamse kunstfotograaf Erwin Merckx heeft al jarenlang zijn hart verloren aan Nepal. Na de aardbeving kreeg hij het knagende gevoel dat hij 'iets' moest doen voor het getroffen Himalayastaatje.

Dat 'iets' werd een 82-pagina's tellend 'combinatieboekje'. Het bestaat uit eigen foto's die Erwin in Nepal heeft gemaakt. Het geheel wordt geïllustreerd met tekeningen van 18 stripauteurs die hem een tekening gaven of die speciaal voor de gelegenheid een tekening hebben gemaakt, waaronder de Nederlandse tekenaar Eric Heuvel. Ook Paul Geerts die destijds Willy Vandersteen – geestelijke vader van Suske en Wiske – opvolgde, is aanwezig met één van zijn figuren. Uiteraard is Erwin ook de andere tekenaars zeer erkentelijk.

De originele tekeningen die Erwin kreeg worden op de gala-avond van de volgende editie van Strip Knokke 2016 geveild ten voordele van Nepal, meer bepaald voor de heropbouw van het dorpje Haku. Haku, een klein Tamang dorp gelegen op de helling van de Rasuwa, wordt intensief opgevolgd door Bikas sympathisante Betty Moureaux, die na de aardbeving reeds enkele keren ter plaatse is geweest.

De opbrengst van het boekje gaat deels naar Bikas en deels direct naar hulpverlening ter plaatse via de Nepalese families van de Nepalese reisorganisatie Solukhumbu Treks.

De verkoopprijs van het hebbeding bedraagt 20 euro. Als het boekje per post moet bezorgd worden, komt er 3,85 euro portkosten bij. Bestellen kan het best door een mail te sturen naar [erwin.merckx@telenet.be](mailto:erwin.merckx@telenet.be)



# TUSSEN ZWART EN WIT

Hilde Devos schreef haiku's, korte verzen over momenten van 'leven' en bracht deze samen in een bundel. Joor Verhoeven kon er zich in vinden en illustreerde het geheel met tekeningen in Chinese inkt. Het resultaat heet 'tussen zwart en wit'.

Samen schenken Hilde en Joor de integrale opbrengst aan BIKAS, onze vrijwilligersorganisatie die zich al 25 jaar inzet om de levensomstandigheden van de Nepalezen te verbeteren. Het geld dat dit boek zal opbrengen, wordt bijgedragen aan de heropbouw van het door aardshokken geteisterde Nepal.

Hieronder ziet u de opengeslagen kft. Het boek telt 128 bladzijden in liggend A5-formaat. Het heeft een stevige kft en het is genaaid. Kortom het is een pracht van een hebbeding en uitermate geschikt als (eindejaars)geschenk.

'Tussen zwart en wit' kost 18 euro, voor boek en verzendingskosten betaalt u 22 euro. U kan het boek bestellen door 22 euro te storten op het rekeningnummer van Bikas BE322200 7878 0002.



## BRANDSTOFTEKORT

### BLOKKADES VERHINDEREN WEDEROPBOUW

De nieuwe grondwet stuitte op onmiddellijk verzet van de minderheden uit de Terai, het laagland aan de grens met India. Ze voelen zich gediscrimineerd door de bevolkingsgroepen uit de hoger gelegen gebieden. Door het protest zijn de belangrijkste grensovergangen met India geblokkeerd en worden vrachtwagens slechts beetje bij beetje binnengelaten. Dat veroorzaakt zowat overal grote tekorten aan brandstof en bouwmaterialen. Veel benzinstations zijn leeg. Of er staan lange rijen van mensen die urenlang wachten om uiteindelijk drie tot vijf liters benzine te kunnen kopen. Die blokkades hebben ook ernstige gevolgen voor de hulpverlening in het land dat een half jaar geleden getroffen werd door zware aardbevingen. De internationale gemeenschap beloofde 4,4 miljard hulp maar die geraakt het land niet binnen. De straten zijn leeg en alle industrie ligt stil.

### ER WENKT HULP UIT CHINA

Eind oktober waren Nepalese ambtenaren in Beijing om de voor-

# NEPAL HEEFT EEN VROUWELIJKE PRESIDENT

Een mijlpaal voor het land!

Op 28 oktober werd vrouwenrechtenactiviste Bidhya Devi Bhandari door het parlement verkozen tot de eerste vrouwelijke president van Nepal. Bhandari, die van 2009 tot 2011 minister van defensie was, versloeg haar concurrent Kul Bahadur Gurung met 327 stemmen tegen 214. De 54-jarige Bidhya Devi Bhandari is momenteel vice-voorzitter van de regerende communistische partij. Ze volgt Ram Baran Yadav op die in 2008 de eerste president werd van de nieuwbakken Himalaya republiek. De president van Nepal heeft vooral een ceremoniële rol, wat niet wegneemt dat Bidhya Bhandari reeds beloofd heeft van zich in te zetten voor minderheden en vrouwenrechten.



# NIEUWE PREMIER NEPAL IS COMMUNIST

De communist Khadga Prasad Sharma Oli werd op 11 oktober verkozen tot nieuwe premier van Nepal. Hij kreeg de meerderheid van de 601 stemmen uit het parlement en hij versloeg daarmee zittend premier Sushil Koirala. Oli haalde het dankzij de steun van een partij die de minderheden vertegenwoordigt die strijd voeren tegen de grondwet. Oli had beloofd de grondwet aan te passen en zal nu een oplossing moeten vinden tegen het etnisch geweld. Andere minderheden op hun beurt weigeren dan weer om Oli te steunen. De politieke crisis is nog niet meteen achter de rug. Oli kondigde onmiddellijk na zijn aanstelling aan zich te willen toeleggen op de wederopbouw van het land.



# DREIGT NEPAL LAM TE LEGGEN

waarden voor de levering van 1 300 ton brandstof te bespreken. Niet echt veel maar het zou wel eens de eerste stap kunnen zijn om het monopolie van het staatsbedrijf Indian Oil Company in Nepal te doorbreken.

New Delhi ontkent dat het achter de brandstofblokkade zit. Officieel luidt het dat de Indiase chauffeurs niet meer durven naar Nepal te rijden omwille van het gewelddadige protest daar tegen de nieuwe grondwet. De Nepalezen op hun beurt denken dat India druk wil uitoefenen opdat de nieuwe grondwet zou aangepast worden.

De nieuwe grondwet is niet naar de zin van de Madhesi, een volk dat 32 procent van de totale bevolking uitmaakt en dat vooral in de vlakte leeft. De Madhesi hebben nauwe etnische, culturele en sociale banden met volkeren in de aangrenzende streken van India. Op die wijze is India dus bij de zaak betrokken. De Madhesi voelen zich te kort gedaan omdat de Nepalese vlakte,

de Terai, geen aparte provincie is geworden maar wel verdeeld over verschillende andere provincies. Op die manier zien de Madhesi hun politieke invloed afgeschaft. India heeft Nepal gevraagd om een oplossing te vinden waarmee alle partijen kunnen leven.

De spanningen tussen India en Nepal komen erg ongelegen want Nepal heeft na de aardbevingen sterk kunnen rekenen op hulp vanuit India. Ook de betrekkingen tussen beide landen waren de afgelopen tijd fel verbeterd.





Toen ik terugkwam van Nepal was het aanvankelijk moeilijk om de juiste woorden te vinden om over onze Makalu 2015-expeditie te spreken. Te veel emoties sinds de vreselijke ramp die de Nepalese bevolking getroffen had. Deze expeditie zal in ons geheugen gegrift blijven. Onder 'normale' omstandigheden zouden de herinneringen en ervaringen waarschijnlijk anders geweest zijn. Het leven is vol onverwachte gebeurtenissen die ons op het pad leren voortgaan zonder te vergeten wat eens was.

Maar hier zijn we dan. Laten we starten bij het begin: een expeditie die gedurende twee jaar met een klein Belgisch team - Sofie, Rudo, Stef (Wolf), Stef (Yak), Koen en ik - werd voorbereid. Een eerste soort 'aardbeving' schokte ons toen: twee maanden voor het vertrek moesten Christiane en Guido het afzeggen omwille van ernstige gezondheidsproblemen. Ons project: in Nepal de Makalu (8463m) proberen te beklimmen. Een top die nog nooit door Belgen werd bereikt ondanks een paar pogingen. Vergaderingen, trekken en alpinisme in de Ardennen, de Vogezen, de Alpen.... Alles werd gedaan om onze expeditie alle kansen te geven om te slagen.

En dan het vertrek, op 5 april. Briefing na onze aankomst in Kathmandu, transport naar Tumlingtar, bezoek aan het hospitaal van Khandbari in het kader van onze steun aan de humanitaire organisatie Bikas. Dan kwam de verkenningsstrekking, bemoeilijkt door acht dagen slecht weer. In bergdorpen (Num, Seduwa), maakten we kennis met gelukkige, glimlachende mensen. Hun 'namasté' verwarmde ons hart. De sherpa's die de expeditie had ingehuurd, kwamen erbij en zo geraakten we op het basiskamp (5700m), waar al een paar teams waren (Oostenrijkers, Spanjaarden...), allen klaar voor de progressieve acclimatisering die, volgens de weersvoorspellingen, het ons zou mogelijk maken om de zeer begeerde top te bereiken.

Alles ging dus goed tot op die datum van 25 april toen, bij het terugkomen van kamp 1 op 6400 meter, we aan het lunchen zijn onder de eettent van het basiskamp. Plots begint de aarde te trillen en horen we tegelijkertijd een dof gerommel. We lopen snel uit de

tent en kijken machteloos toe naar een grote instorting van rollende stenen langs de hellingen van de Makalu. Gelukkig is dit ver van ons verwijderd. Het is moeilijk te geloven. We beseften toen niet dat het eigenlijk een ernstige aardbeving was van omvang 7,8 die op dat moment Nepal trof en waarvan het epicentrum zich ten westen van de hoofdstad Kathmandu bevond.

Het is pas later dat we via satelliet-informatie de ernst van het fenomeen en zijn gevolgen begrepen hebben. Gedurende de traditionele Pujah-ceremonie, een ceremonie ter ere van de goden, voelen we veel emoties en verdriet. Het ene gesprek na het andere doet ons dan beslissen om, uit respect en solidariteit met de sherpa's en andere Nepalezen in het basiskamp die geen nieuws hadden van hun families, de beklimming stop te zetten.

Na een korte week hebben we dus de terugtocht van het basiskamp tot beneden in de vallei aangevangen. We hebben de destructieve gevolgen van de aardbeving gezien, hoewel de streek van de Makalu relatief gespaard werd in vergelijking met andere streken. Eén plek heeft ons bijzonder geraakt. Het dorp Seduwa, op 1700 hoogte, boven de rivier Arun, en in het bijzonder de school die grotendeels vernietigd was.

Ik heb de gelegenheid gehad om met een leraar en de school-directeur een nogal geëmotioneerd bezoek te brengen aan de vernielde school. We hebben beseft dat zij en de bewoners van Seduwa en de omliggende dorpen ons zagen als een teken van hoop. De hoop op hulp.

Door diverse humanitaire acties aan de twee kanten van de taalgrens brengen we beetje bij beetje het geld bijeen. Deze andere Makalu-beklimming is bijna geslaagd.

De ene ervaring is de andere niet. Deze zal zeker ook markant geweest zijn.

*Jean-Luc Fohal en het Makalu-team 2015*





# LHASA – KATHMANDU De weg naar de vrijheid

Onze trouwe sponsors van het 'Brick by Brick' project kennen natuurlijk de film die we maakten over de Brick Children School. De documentaire zorgde niet alleen voor het sensibiliseren maar bracht ook de nodige fondsen bij elkaar zodat we uw Brick Children School konden bouwen.

In 2011 begonnen we aan de voorbereiding en eerste filmprospectie voor het nieuwe filmproject: Lhasa -Kathmandu, de weg naar de vrijheid. Uiteindelijk werd de film eind 2013 opgenomen in Tibet en in Nepal. Begin 2015 werden opnamen gemaakt in de studio van Es Broadcast en Media om de film op een specifieke wijze te voorzien van het nodige archiefmateriaal. De eindafwerking en postproductie is nog volop bezig, maar de film zal klaar zijn tegen eind december.

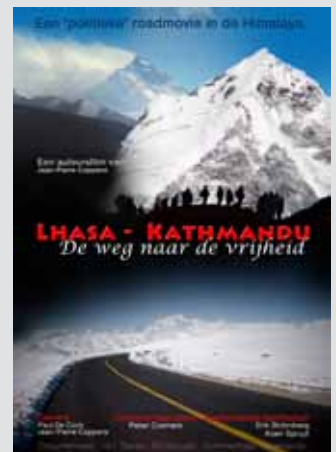
De documentaire kan omschreven worden als een 'politieke' roadmovie die zich afspeelt in de Himalaya, tussen Lhasa en Kathmandu. De auteursdocumentaire brengt een uniek verhaal over de bewogen geschiedenis van Tibet in onze moderne geschiedenis.

We trekken over land van Lhasa naar Kathmandu en brengen in deze adembenemende tocht over het hoogplateau een ongezien verhaal. Het verhaal van de Tibetaanse bevolking die vroeger gedomineerd werd door de adel en de geestelijken en nu leeft onder de repressie van de Chinese Volksrepubliek. Het verhaal van het Lamaïsme met zijn nobele maar ook minder fraaie kanten. De verwezenlijkingen van de Chinese overheid, maar ook de onderdrukking van het Tibetaanse volk, de plunderingen van de bodemschatten, de invloed op het milieu, de massale instroom van Han Chinezen in Tibet en de aanwezigheid van een enorm bezettingsleger. De kijker krijgt een verhaal dat men nooit voorheen in de nieuwsberichten heeft gezien. Beelden van de invasie

van Tibet in 1951, de vlucht van de dalai lama in 1959, het politieke machtsspel van de Amerikanen en de rol van de CIA in het verzet van de Kampa verzetsstrijders. Uniek archiefbeeld van Tibet in de jaren '40, de periode waarin de huidige dalai lama, op vijfjarige leeftijd Lhasa werd binnengebracht. We trekken over de hoogste bergpassen van de Himalaya en volgen de vluchtroute langs de flanken van het Dak van de Wereld, de Mount Everest. We houden halt aan de belangrijkste kloosters van Tibet, waar de wederopbouw na de vernietigingen tijdens de invasies en de Culturele Revolutie nog altijd aan de gang is. We kijken vooral naar de Tibetaanse bevolking die gevangen zit in een immens land onder het juk van de Chinese bezetter. De film gaat niet over de huidige dalai lama, maar over het Tibetaanse volk, hun tradities, hun cultuur en ook over hun verlangen naar vrijheid.

Het is de bedoeling om met de film voorstellingen en lezingen te organiseren in verschillende centra en scholen om op die manier te sensibiliseren en fondsen te werven voor de Brick Children School. Wie interesse heeft kan vanaf nu al voorstellingen boeken via het email adres: [alsichcan1432@gmail.com](mailto:alsichcan1432@gmail.com)

De première van de film is voorzien in januari 2016. De sponsors van 'Brick by Brick' worden van harte uitgenodigd. De juiste datum en uitnodigingen volgen nog via de nieuwsbrief van BCSF en onze facebookpagina.



## OOGGETUIGENVERSLAG Van Bikas sympathisante Betty Moureaux

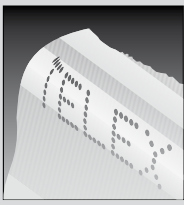


Een truck op weg naar de Chinese grens in Kerung in Rasuwa niet ver van Dhunche en Syabru Besi om olie te tanken. Dertig procent van de olie komt van China over een zeer gevaarlijke weg en dit terwijl de grens met India gesloten blijft.

In Kathmandu blijven de voertuigen in lange rijen aanschuiven om aan benzine te komen. Wachttijden van meer dan 15 uur zijn geen uitzondering.

Gas om op te kopen, geraakt bijna volledig uitverkocht. Er worden op de zwarte markten woekerprijzen gevraagd voor zowel benzine als voor gas. De vraag naar elektrische kookvuren, rijst- en waterkokers overstijgt het aanbod. Veel mensen, zelfs in Kathmandu, zijn genooddaakt om op hout te koken. Hier en daar sluit er al een restaurant en velen, als ze toch open blijven, beperken hun aanbod aan eten.

Hoe zwaar kan een volk nog getroffen worden, velen moeten zo al moeite doen om te overleven en dan dit nog!



# \*TELEX\*TELEX\*TELEX\*

## **ZEKER 30 DODEN BIJ BUSONGEVAL**

Begin november kwamen zeker dertig mensen om bij een busongeval in het noordoosten van Nepal. Volgens de autoriteiten in het Rasuwadistrict raakte de bus van de weg af en viel 150 meter naar beneden. De bus zou tot 70 passagiers vervoerd hebben, waarvan er velen op het dak zaten.

## **SLACHTOFFERTJE AARDBEVING LAAT CRISTIANO RONALDO NIET ONBEROERD**

De Portugese superster is koning van de liefdadigheid onder de sporters, dat weet nu ook Jetin Shreshta. De 13-jarige jongen kreeg eind augustus een opvallend pakje toegestuurd in Banepa, een dorp in centraal Nepal. De afzender was Jetins grote idool Ronaldo die de jongen een gehandtekend voetbalshirt opstuurde met de bemoeidigende boodschap "Jetin, hou je sterk. Het allerbeste, Cristiano Ronaldo."

## **OOK DAVID BECKHAM VERRAST NEPALESE SCHOOLKINDEREN**

De eerste week van november was David Beckham op bezoek in Kathmandu waar hij leerlingen, van wie de school eerder dit jaar verwoest werd door de aardbeving, uitnodigde om samen met hem een potje voetbal te spelen. De 40-jarige ex-voetballer liet zich na de wedstrijd met dieprode verf schminken en kreeg bloemenkransen om zijn nek gehangen. Becks was in Nepal voor het nieuwe BBC programma 'Love of the game', waarin hij een bezoek brengt aan zeven landen om erachter te komen wat de invloed van sport is op het leven van de mensen.

## **NEPALESE CHRISTENEN VREZEN VOOR HUN LEVEN**

Directe aanleiding zijn de aanslagen die in september tegen drie protestantse kerken werden gepleegd. In die periode werd over de vraag gestemd of Nepal opnieuw een hindoestaat zou worden. De verantwoordelijkheid werd niet opgeëist, maar de extremistische hindoebeweging Morkha Nepal wordt verdacht achter het geweld te zitten. Leiders van de groep hoopten van Nepal opnieuw een land zonder christenen te maken. Christelijke kerkleiders worden ondertussen met pamfletten opgeroepen het land te verlaten en bekeerlingen worden aangemaand om opnieuw hindoe te worden. De nieuwe grondwet roept Nepal uit tot een federale democratie, met seculiere waarden.

## **NEPAL OVERWEEGT OM JONGEREN EN OUDEREN TE WEREN OP MOUNT EVEREST**

In een nieuw voorstel om de veiligheid op de berg te verbeteren staat onder meer om bergbeklimmers onder de 18 en boven de 75 jaar te toegang tot de berg te verbieden. Ook klimmers met een handicap kunnen geweerd worden. Het is nog niet duidelijk wanneer een besluit genomen wordt over de strengere regels. Ang Tshering Sherpa, de president van de Nepalese vereniging van bergbeklimmers juicht het voorstel alvast toe. De minimum leeftijd is momenteel 16 jaar, een maximale leeftijdsgrens is er niet. Ook zijn er geen regels betreft de ervaring van de alpinisten. Ook dat wil het ministerie van toerisme in de toekomst veranderen. De jongste die de top van de Everest

ooit bereikte was de 13-jarige Amerikaan Jordan Romero. Hij deed dit in 2010 vanaf de Tibetaanse zijde van de berg. Sindsdien heeft China een minimum en maximum leeftijd ingevoerd van 16 en 60 jaar oud. De oudste bergbeklimmer die vanuit Nepal de top bereikte, was een 80-jarige Japanner.

## **NEPAL VRAAGT TOERISTEN OM TERUG TE KOMEN**

Door de grote aardbeving van 25 april en de daaropvolgende naschokken blijven veel toeristen weg uit Nepal en dreigt het arme land veel inkomsten mis te lopen. Vorig jaar verwelkomde Nepal 800 000 bezoekers, maar volgens de overheid dreigt dat aantal dit jaar gehalveerd te worden. De campagne 'Nepal Now' moet de reizigers terug naar het land lokken. Niettegenstaande de positieve berichten over de toegankelijkheid van het Mount Everest gebied blijven de toeristen weg en loopt het land 250 miljoen inkomsten mis. Een half miljoen Nepalezen zijn afhankelijk van toerisme. Zes toeristen staat in Nepal gelijk aan één baan voor een lokale inwoner. Nederland heeft zijn reisadvies weer opgevoerd, België hinkt nog even achterop.

## **NEPAL AIRLINES**

Heeft de twijfelachtige eer voor te komen op de lijst van de tweeëntwintig slechtste luchtvaartmaatschappijen ter wereld. Koroya Air, Noord-Korea, haalt de top met één ster. Reden: over het algemeen barslecht. Nepal Airlines kreeg twee sterren, net zoals de overige twintig slechtste maatschappijen. De reden van de slechte quotering: te weinig beenruimte. Zeker voor ons boomlange westerlingen vallen de Nepalese maten wat de klein uit.

## **MOUNT EVEREST VEILIG VOOR TOERISTEN**

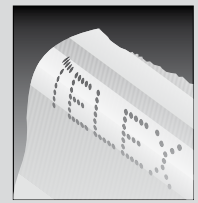
Een studie die begin augustus werd voorgesteld, verzekerde dat de infrastructuur in de regio van de Mount Everest in Nepal slechts beperkte schade heeft geleden en veilig is voor de toeristen. Het merendeel van de wandelroutes en de woningen in de omgeving zijn maar licht beschadigd. Ook de bruggen tussen de luchthaven van Lukla en het Everest Base Camp werden veilig verklaard. Ook het wandelparcours in het Annapurnamassief kreeg groen licht. De Nepalese overheid hoopt dat de toeristen terugkeren naar Nepal en alzo de getroffen economie terug helpen opkrikken.

## **MOUNT EVEREST NIET DE HOOGSTE BERG TER WERELD**

Met zijn 8 848 meter is de Mount Everest dan toch niet de hoogste berg ter wereld, maar wel de berg die het hoogst boven de zeespiegel uitsteekt. Hij wordt overtroffen door de Mauna Kea op Hawaï die 10 203 meter telt. Alleen komt deze reus slechts 4 207 meter boven de zeespiegel uit. Zijn laagste punt bevindt zich op de bodem van de Stille Oceaan.

## **MOUNT EVEREST GEKROMPEN**

Uit satellietbeelden van de Europese ruimtevaartorganisatie ESA blijkt dat de berg 2,5 cm kleiner is geworden na de aardbeving. De Nepalese hoofdstad Kathmandu daarentegen ligt nu wat hoger, zo'n 90 cm en is 2 meter verschoven. Door de voortdurende botsing tus-



sen de Indo-Australische en de Euraziatische aardplaten, oorzaak van de zware aardbevingen in april en mei, blijven de bergen in de Himalaya ongeveer 1 cm per jaar groeien.

## MODE UIT NEPAL

Tijdens de modeweken van september werd in New York, Londen, Milaan en Parijs de lente- en zomermoden 2016 gepresenteerd. Eén van de ontwerpers was de Nepalese designer Prabal Gurung (36). Hij bracht een ode aan zijn vaderland. Hij had boeddhistische monniken laten overvliegen om een chant te zingen. Roestig-oranje jurken herinnerden aan een klooster. De combinatie van oranje en geel deed denken aan de zonsondergang in de Himalaya. Onder zijn klanten mag Gurung onder andere Kate Middleton en Michelle Obama rekenen. Via een geldinzamelactie haalde Gurung eerder al 540 000 euro op voor de heropbouw van zijn land.

## KLEINSTE MAN TER WERELD OVERLEDEN

Begin september stierf Chandra Bahadur Dangi aan een longontsteking. Deze 76 jarige Nepalees was met zijn 54,6 cm zowat drie jaar lang de kleinste man ter wereld. Hij stierf in een ziekenhuis op het Amerikaanse eiland Samoa. Hij was al enkele maanden met een lokaal circus op rondreis. Sinds hij zich officieel liet meten, gingen zijn foto's de wereld rond en kreeg hij uitnodigingen uit alle con-

tinnten. Zijn droom om voor één dag groot te zijn, heeft hij niet kunnen verwezenlijken. Maar door zijn vermelding in het Guinness Book of Records heeft hij wel geleefd als een grote meneer, die overal koninklijk werd ontvangen.

## KATHMANDU AIRPORT ZONDER BRANDSTOF

Nepal kampt met brandstof tekort. Door protesten tegen de grondwet houden in het zuiden van het land blokkades de invoer van brandstof vanuit India tegen. Ook de nationale luchthaven van Kathmandu krijgt hierdoor geen kerosine meer geleverd. Vluchten vanuit China werden daardoor geschrapt. Diverse maatschappijen met Kathmandu als bestemming gaven aan dat ze extra brandstof meenamen aan boord om op Nepal te kunnen blijven vliegen.

## BELG WORDT BONDSKOACH VAN NEPAL

De FIFA-ranking telt 209 landen waarvan onze Rode Duivels op de eerste plaats pronken. Maar nu krijgt ook de staart van de ranglijst een Belgisch tintje. Patrick Aussems, ex-speler bij Standard, AA-Gent, Seraing en het Franse Troyes, gaat aan de slag als coach van het Nepalese nationale elftal, nummer 184 op de wereldranglijst. Als coach was hij reeds actief in onder meer China, Kameroen en Benin. Begin van afgelopen zomer leek het er op dat hij aan de slag zou gaan bij USL Alger, maar hij kiest nu voor een avontuur in Nepal.

# NEPAL - TIBET - BHUTAN - SIKKIM



**ANG TSHERING SHERPA  
EN JO LOGGHE  
25 JAAR ERVARING !**

- ⇒ Trekking
- ⇒ Expedities
- ⇒ Culturele Rondreizen
- ⇒ Rafting
- ⇒ Safari
- ⇒ Hotelreservatie
- ⇒ Vliegtuigboekingen

**P.O. Box 3022  
Bhagawan Bahal - Thamel  
Kathmandu  
NEPAL**

Tel: 00977.1.4424249 - 4426947  
Fax: 00977.1.4411878 - 4420604  
E-mail: [asianadv@mos.com.np](mailto:asianadv@mos.com.np)  
Web: [www.asian-trekking.com](http://www.asian-trekking.com)

- Begeleide rondreizen vanaf 2 deelnemers
- Meer dan 90 trekkingen op vaste data
- 13 Tibet programma's met trekkingen, rondreizen, mountain bike tour
- Tibet reizen op vaste data, ook Mt Kailash
- Bhutan tijdens de Tsechu Festivals

▷▷▷ **UW reis voor U op MAAT**

**INFO: JO SHERPA-LOGGHE p/a Hans Logghe, Astridlaan 39, 8310 Brugge-Assebroek**

Tel / Fax: 050-354449

e-mail [ast.np.b@scarlet.be](mailto:ast.np.b@scarlet.be)

### HIMALAYA

BERGWERELD VAN DREIGENDE SCHOONHEID

Tijdens zijn trektochten in het Himalayagebied wist Bikas bestuurder Rik Dierckx ook de camera deskundig te hanteren. Dat resulteerde in prachtige filmbeelden die hij samenbracht in deze indrukwekkende documentaire.

Op vrijdag 11 en zaterdag 12 maart 2016, telkens om 20 uur, wordt HIMALAYA vertoond in de theaterzaal van GC 't Gasthuis, Turnhoutsebaan 199 in Wijnegem. De opbrengst gaat naar de wederopbouw van Nepal. Bikas Wijnegem heet iedereen van harte welkom.

Meer info in het volgende tijdschrift.

### DEINZE

Op zaterdag 26 september was de BBCSF met een 'retro stand', aanwezig op het 'derde wereldfeest' van de GROS in Deinze. Zowel buiten als binnen was de lagere school St. Hendrik in Deinze-Petegem omgetoverd tot een heus werelddorp.

De bezoekers konden er kennis maken met allerlei ontwikkelingsorganisaties. De stand van Brick by Brick kon vanwege zijn speciaal karakter, een projectie in een televisietoestel van de jaren '50, op heel wat belangstelling rekenen. Er was bovendien een spectaculair optreden van vier Mongoolse keelzangers met hun typische muziek en een optreden van Arto Mundo, de befaamde Vlaamse groep die wereldmuziek bracht.

Gros Deinze geeft al jaren lang steun aan het Brick Children School project 'Brick by Brick', waarvoor onze oprechte dank. Ria Van Hecke, de BBCSF-BIKAS vertegenwoordigster in Deinze, zet zich ook al jarenlang in voor de kinderen in Nepal.

### BINKOM -TIENEN

In de ontmoetingszaal Santro in Binkom werd op initiatief van de heer en mevrouw Luc en Magda Vandegaer-Mottie op 6 oktober een projectienamiddag georganiseerd van de film 'Brick by Brick'. Het was een samenwerking tussen BBCSF en Okra Brabant en de basisschool de Stip in Binkom.

Er kwam een verrassend groot en enthousiast publiek opdagen dat met veel belangstelling de film heeft bekeken. Uit de vragen achteraf van zowel de leerlingen van de basisschool als van het publiek bleek dat men bijzonder verwonderd was over de ontdekking van een wereld die ze niet kenden. Nepal was plots heel dichtbij en de problematiek van de kinderarbeid lokte heel wat vragen uit. Een geslaagde namiddag en weer een groep die gesensibiliseerd en ingelicht werd over de derde wereld problematiek en over Nepal.

### KORTENBERG

Op initiatief van BBCSF organiseerde de GROS Kortenberg op 11 oktober het evenement 'Nooit brengt oorlog vrede'. Het solidariteitskoor Sapukay bracht een groots opgezet spektakel in het ontmoetingscentrum Colomba in Kortenberg.

De opkomst was buitengewoon. Meer dan 400 toeschouwers keken met bewonderende blikken en luisterden muisstil naar het twee uur durende audiovisueel optreden. En toen kwam de eindapotheose. Vier koren uit Kortenberg waaronder Cantate, Dames en Heren, het Sint-Antoniuskoor uit Meerbeek, de Everaert Ghesellen uit Everberg en het Leuvense solidariteitskoor Caminando namen plaats naast het koor van Sapukay. De zes koren zongen samen en na twee liederen kreeg de zaal er niet genoeg van. Bruno, de enthousiaste dirigent van Sapukay improviseerde dan maar en de koren brachten een schitterend bis nummer. De opbrengst van die dag gaat naar 'Vluchtelingenwerk Vlaanderen'. De GROS Kortenberg steunt al jaren Brick by Brick en vijf andere projecten in het Zuiden. BBCSF is de GROS Kortenberg bijzonder dankbaar.



### BIKAS ON LINE

Buiten onze website - [www.bikas.be](http://www.bikas.be) - zijn we nu ook te vinden op Facebook, zoek naar Bikas België-Belgique ... en wordt vriend van Bikas!

### HET BIKAS TIJDSCHRIFT IN KLEUR???

Dat kan als u over een e-mail adres beschikt. Stuur uw e-mail adres naar de redactie via [ivd\\_cataogh@yahoo.com](mailto:ivd_cataogh@yahoo.com) - met de vermelding 'Bikas tijdschrift digitaal'. Uiteraard kan u ook de papieren Bikas blijven ontvangen, vermeld dan 'Bikas tijdschrift digitaal en per post'.

# BIKAS

FOCUS OP NEPAL



colofon

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING IN NEPAL  
'BIKAS' ASSOCIATION VZW

Vol.26, n°4 - oktober / november / december 2015 – Afgiftekantoor: 2600 Berchem 1-2 Afd. - Erkenning : P206908

**Steun:** 10 EURO op rekening BE32 2200 7878 0002 op naam van Bikas Association vzw. (fiscaal attest voor giften vanaf 40 EURO)  
**Verantwoordelijke uitgever & secretariaat:** Mariëtte Ballegeer, Van Dornestraat 144, 2100 Deurne, België (alle briefwisseling op dit adres)  
tel. 03 324 13 26 - [info@bikas.be](mailto:info@bikas.be) - [www.bikas.be](http://www.bikas.be) - Ook een franstalige Bikas is verkrijgbaar, vraag informatie op het secretariaat - Opmaak en druk: [www.dewrikker.be](http://www.dewrikker.be)